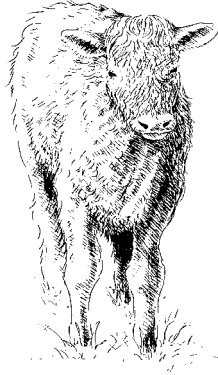

ineklerin Gizli Hayatı

ROSAMUND YOUNG

Çeviri: Duygu Akın

domingo

İNEKLERİN GİZLİ HAYATI

Rosamund Young

Özgün ismi: The Secret Life of Cows

© 2003, 2017 Rosamund Young

Bu kitabın Türkçe yayın hakları Anatolialit Telif Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

© 2018 Bkz Yayıncılık Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti.

Sertifika No: 12746

Domingo, Bkz Yayıncılık markasıdır.

Çeviri: Duygu Akın

Editör: Burçak Başpınar

İllüstrasyonlar: Anna Koska

Kapak ve sayfa uyarlama: Betül Güzhan

Özgün kapak tasarımı ve illüstrasyonu: Run Design

ISBN: 978 605 198 048 5

Baskı: Eylül 2018

İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri

Çobançeşme Mah. Altay Sok. No: 8

Yenibosna - Bahçelievler İstanbul

Tel: (212) 496 11 11 Sertifika No: 10614

Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın tümünün veya içeriğinin herhangi bir bölümünün yayıncının yazılı izni olmadan, fotokopi yöntemi dahil, elektronik ya da mekanik herhangi bir yolla çoğaltılması yasaktır.

Bkz Yayıncılık Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti.

Şahkulu Mah. Büyük Hendek Cad.

Brot Apt. No: 4 D: 10 Beyoğlu İstanbul

Tel: (212) 245 08 39

e-posta: domingo@domingo.com.tr

www.domingo.com.tr

Hatırladığım en eski anılar arasında anne ya da babamın anlattığı, inekler, domuzlar, tavuklar ya da yaban kuşlarıyla ilgili “hikâyeler” yer alır. Umuyorum ben de sözlü başlatılan bu geleneği burada devam ettirebilirim.

ROSAMUND YOUNG, KITE'S NEST ÇİFTLİĞİ

YAZARIN NOTU: Bu kitabı ortaya çıkarırken, kitapların bölümlerden oluştuğu hatırlatıldı bana. Ancak anekdotlarım genelde birbirinin içine girip çıkan öykülerden oluştuğu için, ayrı bölümler oluşturmak gereksiz ve kullanışsız oldu. Onun yerine öykünün çeşitli kısımları arasındaki başlıklar okuyucuya rehberlik ediyor. Bu kitap bir yenisinden basım olduğu için bazı güncellemeler yapma olanakım da oldu.

R. Y.

Önsöz

İneklerin Gizli Hayatı'yla ilk karşılaştığımda, ismini espri sandım. Ama değildi, tamı tamına söylediği şeydi. Gerçekten keyifli bir kitap bu. Gerçi ineklerin (ve aslında koyunlar hatta tavukların da) bugüne dek sandığımızdan çok daha fazla farkındalık ve bilgi sahibi olduğunu ortaya koyduğu düşünülürse, fena halde moral bozucu olduğu da söylenebilir. Ne de olsa kitabı okuduktan sonra dünya görüşümüzü gözden geçirmemiz gerekiyor.

Kitap sadece bu konunun hayranı biri tarafından yazılmış olsaydı, insan çatlağın teki bir iş yapmış der geçerdi ama Rosamund Young, Worcestershire'daki Kite's Nest* adlı organik çiftliğini, organığın henüz bilinmediği zamanlardan beri işletiyor. Çiftlik işçilerinin sadece tadına bakarak hangi sütün hangi inekten geldiğini ayırt edebildiği bir yer burası. Üstelik Young da endüstriyel çiftçiliğe karşı görüşlerini, okuduğum herkesten daha sade ve ikna edici bir dille ve tamamen sağduyu üstüne kurulu bir zeminde gerekçelendiriyor.

Kitabın merak uyandıran yönlerinden biri de şu; yazar ineklerin davranışları ve hem mizaç hem de görünüş açısından farklılıkları hakkında bolca ayrıntı verirken, boğalarla oynaşmalarına ilişkin özelliklerden ve pek çok yerde ballandırarak anlatılan bireyselliklerinin o durumda da

---

* *İng. Çaylak Yuvası. (ç.n.)*

belirgin olup olmadığından söz etmiyor. Bytle zamanlarda bazı inekler diğerlerinden daha mı utangaç? Daha mı flrtz? Yazarın bu konudaki sessizliği belki de ineklerin de sahipleri kadar mahremiyet hakkına sahip olduğunu düşünmesinden geliyordur.

Her şeye rağmen, akılsız hayvanların sandığımız kadar da akılsız olmadığını gösterirken, insanın dünyaya bakışını da değiştiren bir kitap bu. Varlıklara yaklaşımını değiştiren bir kitap; öyle ki bugünlerde ineklerin otladığı bir çayırın yanından gesem, kendimi artık onların dostluklarına, görünüşlerine kafa yorarken buluyorum. Young'ın kitabını okumadan önce hayal ürünü olarak göreceğim, hatta saçma bulacağım düşünceler... Ama artık değil.

ALAN BENNETT

Giriş

İnekleri ve buzağuları oyun oynarken, birbirlerini yalarken ya da inatlaşırken izlemek, onların kardeş, kuzen, dost ya da can düşmanı olduklarını bilmeniz halinde yepyeni bir boyut kazanır. Hayvanları birey olarak tanırsanız, ağa-beylerin erkek kardeşlerine ne kadar iyi davrandığını, kız kardeşlerin birbirlerinin yârenliğini nasıl aradığını ya da birbirlerinden nasıl uzak durduklarını ve geceleri uyumak için hangi ailelerin daima bir araya gelip hangi ailelerin asla gelmediğini fark edersiniz.

İnekler de insanlar kadar çeşitlidir. Onlar da son derece zeki ya da anlamakta yavaş, dost canlısı, düşünceli, saldırgan, uysal, yaratıcı, sıkıcı, gururlu ya da utangaç olabilir. Yeterince kalabalık her sürüde bu özelliklerin tümüne rastlanır. Bizler yıllar boyu hayvanlarımıza birey olarak yaklaşma kararlılığımızdan şaşmadık.

Annemle babam çiftçiliğe kendi çabalarıyla 1953'te başladı. Kardeşim Richard o sıralar üç yaşlarında, ben de on iki yaşındaydım. İlk başlarda beş inekleri ve eski bir traktörleri vardı, elektrik ve telefonları yoktu.

Zaman içinde safkan Ayrshire sığırlarından bir sürü oluşturdular ve bir yandan da Wessex Saddleback domuzu yetiştirdiler. Arazide çok sayıda tavşan olmasıysa ekin yetiştirmeyi imkânsızlaştırıyordu.

O günlerde mali teşvikler intansifleşmeye* yönelikti ve devlet daireleri çiftçilere her çeşit modern yardımı kullanmaları yönünde belirgin bir baskı uyguluyordu. Annemle babamın sezgisiyse organik olma yönündeydi, henüz bu kelimeyi duymuş olmasalar bile. Resmi çizgiye ters düşme süreci de böylece aşamalı olarak başlamış oldu. Henüz ilk günden, ikisi de kendi bakımları altındaki hayvanların hayatını onurlu ve konforlu kılma yönünde tavizsiz bir kararlılık sergilemişti.

Hatırladığım ilk anılar arasında anne ya da babamın anlattığı, inekler, domuzlar, tavuklar ya da yaban kuşlarıyla ilgili “hikâyeler” yer alır. Umuyorum ben de sözlü başlatılan bu geleneği burada devam ettirebilirim.

İneklerin hepsi birer bireydir; tıpkı domuzlar, tavuklar ve daha da ileri gidecek olursam, yeryüzü üstünde fark edilmemiş, incelenmemiş, duyulmamış her varlığın olduğu gibi. Kedi, köpek ve atlar için buna itiraz edecek fazla insan yoktur zaten. Ancak bizler hastalığa, kazaya ya da ölüme bağlı bir kayıp yüzünden çiftlik hayvanlarına evcil hayvan muamelesi yaptığımız zamanlarda, kedi, köpek ve atların yanı sıra bu hayvanların da büyük bir zekâ, dev bir şefkat ve olağandışı durumlara uyum sağlamada mütahiş bir yetenek sergilediğini gördük. Kim bilir belki de her şey bir hayvanla –hangisi olduğu önemli değil– ne kadar vakit geçirdiğinize bağlıdır. Hem belki bu, insanlar için de geçerlidir.

---

* İntansif tarım: Tarım alanlarının sınırlı olduğu ülkelerde mevcut alandan en yüksek verimi almaya dönük “yoğun” tarım faaliyetlerinin uygulanması. (e.n.)

Az da olsa hayvan beslemiş herkes, onları birey olarak görür ve muhtemelen iyi yönlerinden, mizaçlarından büyük bir anlayışla söz eder. Çiftlik hayvanları genelde kalabalık gruplar halinde yetiştirilir ama bu, bireyselliğin kaybolduğu anlamına gelmez. Hayvanların zekâ düzeyi de tıpkı insanlarınki gibi çeşitlilik gösterir.

Hiçbir öğretmen sınıftaki öğrencilerin hepsinden aynı olmalarını beklemeyebilir ya da istemez. Hiç kimse herkesin aynı giysileri giydiği ya da aynı hobilere sahip olduğu bir toplum yaratmak istemez. Sırf insan örümcekler, kelebekler, sarı kiraz kuşları veya ineklerin kendi aralarında ki farkları ayırt edecek akla sahip değil diye, ortada fark yoktur denemez.

Doğal olmayan, kalabalık, özelliksiz, güdümlü ya da sıkıcı koşullar altında yaşamaya zorlandığında hayvanlar da insanlar da kimliklerini yitirmiş ya da kurumsallaşmış izlenimi yaratabilirler. Yine de böyle olması, tüm bireylerin aynı olduğu ya da aynı muameleyi istedikleri anlamına gelmez.

Birçok insan farklı türlerin birbirine oranla zekâsını, insani standartlar üzerinden değerlendirir. Halbuki neden insani kriterler, diğer türler için de geçerli olsun ki? Aksine her hayvanın, sadece kendi özellikleri açısından değerlendirilebilecek birbirinden farklı duyguları deneyimlemede sınırsız yetiye sahip olduğunu varsaymak gerekir. Bir ineğin zekâsı, onu inek olarak başarılı kılmaya yetiyorsa, daha ne istenir?

Bir buzağı saman otlamaya çalışırken kendinden buyık ve gcl sığırlar tarafından tekrar tekrar ittirilip uzaklaştırılıyor ve bir süre sonra annesinin gerdanına sığındığında huzurla karnını doyurabildiğini keşfediyorsa, bu bana işe yarar bir pratik zeknın rneği gibi görünür. Aynı buzağıya burnuyla bir düğmeye basıp kapı amayı öğretmenin kazancı ne olabilir ki? Hiçbir Şey.

Sığırları gzlelemekle geçen ömrüm boyunca hem mantığa dayalı, pratik zeknın muhteşem örneklerine hem de düpedüz ahmaklığa tanıklık ettim; insanlarda da farkına vardığım iki zellik. Sığırların yaptığı Şeyse karşlarına çıkan sorunları çözerek ya da zemedен, gündelik yaşamlarını idame ettirmektir. Bu noktada asıl önemli olan sığırların, insan denen varlığa kifayetsiz birer hizmetkr olarak değil, birer hayvan olarak başarılı olmasını sağlayacak gereksinimlerini temin etmektir.

Bir ara *Star and Furrow* dergisinde gözüme çarpan ve ineklerin serbestçe hareket etme yetisini sınırlamanın birkaç nesil sonra beyin ebatlarında yüzde 30'luk bir azalmaya yol açtığım ne süren sav, aslında ilginç biçimde bizim gözlemlerimizle de örtüşüyordu. 1970'lerde annemle babam ineklerin alnının giderek genişlediğini, hepsinin daha zeki göründüğünü, üstelik daha zeki davrandığını fark ettiler. Bundan on-on beş yıl kadar sonra, tesadüf eseri, ülkenin en büyük hayvanat bahçelerinden birinde çalışan bir bilim insanı ziyaretimize geldi. Kendisi bilinen ilk BSE* vakasının yirmi yıl öncesinden başlayıp o güne

---

* Halk arasında Deli Dana olarak bilinen hastalık. (e.n.)

dek ölü hayvanların kafatasını incelemekle ve özellikle de ölçmekle meşguldü. Söz konusu dönem içinde bitmek bilmez bir küçülmeyi kayıtlara geçirmiş ve buna tamamen hayvanların beslendiği, kendi deyimiyle tiksinc ve muhtemelen BSE bulaşmış besinlerin neden olduğu sonucuna varmıştı. Oysa ben şimdi hayvanları küçük alanlara sıkıştırmanın da bunda –daha fazla değilse bile– eşit suçu olduğunu düşünüyorum.

Beslenme şekli ve özgürlük, etin kalitesini de etkiler. İntansif yöntemle yetiştirilen hayvanlara kıyasla doğanın sunduğu diyetin keyfini süren hayvanlardan elde edilen etlerde, omega-3 çoklu doymamış yağların düzeyi daha yüksek, yağ-protein oranı daha düşüktür.

Kimse sıkışık ve sevimsiz koşullar altında, anne baba ve kardeşlerinden mahrum, çok az hareket ederek ve her gün aynı diyetle beslenerek büyüyen bir çocuğun normal gelişmesini beklemez. Oysa görünüşe bakılırsa pek çok çiftçi ve onları bilgilendiren devlet dairesi, çiftlik hayvanlarının bu tür şartlar altında normal gelişmesini bekliyor.

Bizler yıllar içinde birkaç alternatif arasından tercih sunulduğunda –dışarıda kalma ya da bir yere sığınma, ot, saman ya da beton üstünde yürüme, farklı besin türleri yeme– ineklerin kendileri için en iyiyi seçtiklerini, üstelik hepsinin de aynı şeyi seçmediğini gördük.

Tavuklar koşmaya, hareket eden her şeyi yakından incelemeye, güneşte kanatlarını açıp tüylerini düzeltmeye ve toprakla banyo yapmaya bayılırlar. Asla küçücük kafeslere ya da kalabalık bir binaya kapatılmamaları

gerekir. Bazı “serbest dolaşan” tavukların kapılar açık olsa bile dışarı çıkmadıkları iddiasının, dışarıda bazen gezmeye degecek çim olmadığı ve büyük sürülerde gagalama düzeninin en altında yer alan tavukların dışarı çıkamayacak kadar sindikleri gerçeği göz önüne alındığında, geçersiz olduğu görülebilir.

Çiftlik hayvanlarını sakatlama eyleminin kökleriye propagandaya, âdetlere, geleneklere körü körüne bir bağlılığa dek uzanır ve hiçbir yönüyle mazur gösterilemez. Domuz yavrularına rutin uygulanan kuyruk kısaltma ve diş kesmenin, kümes hayvanlarında gaga kesme ve koyunlarda kuyruk kesmenin de yine savunulacak hiçbir yanı yoktur.

Domuzlar birbirlerini ısıyor ya da tavuklar birbirini gagalıyorsa nedeni mutsuz olmalarıdır, kuzuların kuyruğu kirleniyorsa da –larva istilasına uğramış koyunlarla uğraşmanın ıstıbabını birinci elden görmüş biri olarak söylüyorum– nedeninin araştırılması gerekir; kuyruk kesmek çözüm değildir.

Hayvanları mutlu etmek ve doğal davranışsal güdülerini ortaya koymalarına izin vermek, sadece ahlaki ve etik açıdan önemli olmakla kalmaz, mali açıdan da mantıklıdır. Mutlu hayvanlar daha hızlı büyür.

Stres altındaki çocuklar, mutlu ve keyfi yerinde olanlara kıyasla daha az yer ve uyurlar. Mutsuz çocuklarda baş ağrısı, egzama ve kilo sorunu gibi gerçek, bazen de hayali rahatsızlıklar görülür. Mevcut koşulların iyileştirilmesi halindeyse stresleri azalır, hatta ortadan kalkabilir.

Ortamın ya da beslenme şeklinin değiştirilmesi, daha fazla anlayış ve sevgi gösterilmesi de yine olumlu etkiler yaratır. Aynı şey hayvanlar için de geçerlidir.

İnsan yapımı herhangi bir ortamın, doğal ortama denk ya da ondan iyi olabileceğini düşünmek yersiz kibirden öte bir şey değildir. Suni ortamlarda domuz yavruları genelde olması gerekenden çok küçükken sütten kesilir ve sözde sıcak ve güvenli bir ortama aktarılırlar. Oysa yapay üretilmiş koşulların hiçbiri, doğanın sunduğu güvencenin, istikrarın, özenin, yoldaşların ve uygun besinlerin karşılığı olamaz. Bunun sonucunda da hayvanlar sıkça hastalanmaya başlar ve ilk antibiyotiklerini alırlar.

Çiftçilikte başarı gittikçe artan bir oranda üretimle ölçülür oldu. Yüksek üretim rakamları elde ediliyor ve dışı bir hayvan kısa zaman aralığında çok sayıda yavru veriyorsa başarıya ulaşıldığı varsayılıyor. Hesaba katılmayan şeyse, neredeyse kesintisiz gebelik yaşayan annenin ömrünün kısalmış olabileceği ve doğal olmayan, zorlama sütten kesme stratejileri yüzünden edindiği bilgiyi kendi soyuna aktarma fırsatına sahip olamayacağı gerçeği. Bu da, gelecek kuşakların bilgidен yoksun kalma ve olgun yaşla da annelikle de baş etmede daha donanımsız olma ihtimalini artırır. Buna da kısa vadeli çiftçilik denir.

Einstein, “Değerli tek şey sezgidir,” demişti. İçgüdü ve sezgi canlı varlıkların sahip olduğu en yararlı araçlardır. Oysa hemen her intansif çiftlik hayvancılığı yatırımında bu iki özellik insafsızca bastırılıyor ve tüm gelişim olasılıklarının önü kesiliyor. Hayvanlarda ve çocuklarda

içgüdü bastırıldığında, tüm topluluk adına muazzam bir risk göze alınmış olur.

Maksimum kâr arayışının intansifleşmeye yol açtığı her yerde en çok acı çeken hayvanlar olmuştur. Çiftlik hayvanı hastalıklarına genelde aşırı kalabalık ortam, yetersiz barınak ve besin kalitesinin kötü ya da tehlikeli olması yol açar veya şiddetlendirir. Bu sistemler içinde yaratılan yaşam koşulları strese neden olur. Stres hormonu üretiminin, bağışıklık sistemi etkinliğini azalttığı da geniş çapta kabul görmüş bir gerçektir.

Sığırlar yeterli alana sahip olduklarında, besin rekabetsinden kurtulduklarında, özgürce gezinme hakkına kavuştuklarında ve her şeyden önemlisi, olgun hayvanların üstünlüğe sahip olduğu aile grupları içinde yaşayabildiklerinde, akciğer ve mide kurtlarına karşı bağışıklık geliştirebilirler. Böylece söz konusu parazit enfeksiyonlarına doğal direnci tehlikeye sokan ve kalıntısı ete ve süte geçebilen antelmintiklere* duyulan gereksinim de ortadan kalkar.

Yaşa ve büyüklüğe göre gruplama yapılan çiftliklerde hayvanlar sadece sağlık yardımlarından değil, daha doğal bir ortamda pek çok şey öğrenecekleri yaşlı hayvanların yoldaşlığından da mahrum kalırlar. Birçok inek tamamen doğal olmayan bir yaşam sürer. Özellikle mandıra inekleri fazlasıyla suistimal edilir. Genelde sadece süt sağlayıcısı olarak görülen çoğu mandıra ineği, ürünlerini maksimum düzeye çıkaracak şekilde beslenir. Yüksek proteinli beslenme yöntemiye genelde ineğin tercihlerini, fiziksel ya

---

* Kurt döken ilaçlar. (ç.n.)

da besin gereksinimlerini, rahatlığını ya da uzun vadede sağlığını göz önünde bulundurmaz. Buzağılar doğar doğmaz ve çoğu zaman da zorla, annelerinden koparılarak doğal olmayan ortamlarda yetiştirilir veya vurulup öldürülürler. Doğuştan hakları olan inek sütünün yerine genelde süt ikamesiyle beslenirler. Çoğu defa küçücük, tek kişilik ahırlara ya da bölmeli kulübelere uygunsuzca yerleştirilirler ve kendi türlerinin üyeleriyle temasları olmaz. Bazı ahırlar daimi olarak kapalı tutulduğundan, buzağılar temiz hava, güneş ve egzersizden mahrum kalır. Besi yöntemleri de ihtiyaç duydukları zamanlarda yemelerini ve içmelerini engeller.

Çoğunlukla kronik nitelikte olan topallık, mandıra ineklerinin büyük kısmında görülür ve bu ineklerin yaşamının önemli bir bölümü uygunsuz ve rahatsız yüzeylerde yürümekle veya durmakla geçer. İnekler ıstırap çektiklerinde yemlerini yeseler bile eskisinden az yer ve genelde kısırlaşırlar. Bunun sonucunda da sürüden çıkarılırlar.

Çok sayıda inek, büyük sayılar halinde daimi olarak mega-mandıra denen kapalı alanlarda yetiştirilir. Bu sistem içindeki süt inekleri hiçbir zaman otlamaz, otlak görmez ve kapatıldıkları alandan çıkamazlar. Sonuçta elde edilen sütün kalitesi sorgulanır niteliktedir, ineğin yaşam kalitesiye en iyi ihtimalle doğal olmayan, en kötü ihtimalle katlanılmaz türdendir.

Çiftliğimiz Kite's Nest'teyse buzağılar istedikleri kadar anneleriyle kalırlar. En az dokuz ay süt emerler ve ineğin sütü bittiğinde, bir sonraki buzağının gelişine bir-üç ay

arası bir süre kaldığında, kendi kendilerine süttten kesilirler. Çiftlikte 1953'te ticari safkan Ayrshire sığır sürüsünden süt sağmaya başladık. 1974'e geldiğimizde süt üretiminin ekonomik olmadığını (ve çok ağır iş olduğunu) fark etmenin yanında, annem, babam ve erkek kardeşimle birlikte bu tür bir sistemin bizi gerçekten memnun eden bir sistem olup olmadığını da ciddi ciddi sorgulamaya başladık. Sonra da her bir ineğin kendi buzağını yetiştirdiği tekli emzirme sistemine geçtik.

Esas dönüm noktası 1980'lerin başlarında, Lochinvar isimli zeki ve şirin bir tosunun eti için başka biri tarafından besiye çekilmek üzere bölge hayvan pazarında satışa götürüleceği gün yaşandı. Onu ne kadar özleyeceğimizi biliyor, gideceği yerin nasıl olacağını düşünmekten kendimizi alamıyorduk. Uzaklara gidip aç, susuz mu kalacaktı? İyi muamele görecekti miydi? İşte o gün üretimin her aşamasının başında bulunabilmek ve yaşamları boyunca hayvanların tamı tamına neyle beslendiğini bildiğimiz konusunda müşterilerimizi temin edebilmek için kendi çiftlik dükkânımızdan perakende et satışına başlama kararı aldık. 2012 gibi yakın bir zamanda da ticari koyun sürüsüne girdik ve şimdi kuzu ve koyun satışı da yapıyoruz.

Mesele süt olduğunda çoğu buzağı onu nerede arayacağını ve nasıl emeceğini bilir ama bazı durumlarda, başlangıçta bizden yardım görmeye ihtiyaçları olur. Doğum sorunsuz ve nispeten acısız geçtiyse buzağılar "normal" pozisyonda süt emerler. Ancak zorlu ve acılı geçtiyse inek kimi zaman çektiği acıdan yeni doğanı sorumlu

tutarcasına sadece arkadan, görünmeyen bir konumdan süt emmesine izin verir.

Buzağılar bitmek bilmez taklitlerle hep beraber oynar, yeni şeyler öğrenirler. En iyi ve en tatlı suyun nerede olduğunu, çitlerin üstündeki taze filizleri kemirmeyi keşfederler. Ve tıpkı kediler, köpekler, insanlar, hatta tahminimce diğer tüm canlılar gibi onlar da kime güvenip güvenemeyeceklerini zamanla anlarlar. Bir buzağı ancak kendisine sataşılmayacağını bilirse yaşı büyük bir hayvanın dizi dibine yerleşir. Bazı sığırlar amiranedir. Yersiz ve hafif bir dürtmeyle de olsa sık sık hâkimiyet atmosferi yaratma ihtiyacı duyarlar. Bazıları her zaman iyi huyludur, bazılarıysa hayli çekingen. Aslında inek sürüsünde her şey, dönüp dolaşıp tek bir şeye dayanır: karakter. Örneğin, boynuzsuz bir inek, bir bakmışsınız tek bir bakışıyla boynuzlu ineğin gözünü korkutmuş.

İnekler ve buzağılar yine bizdeki anne ve çocuklar kadar birbirinden farklı gündelik yaşamlar sürer. Bazıları birbiriyle öyle yakın ilişki kurar ki buzağılar birkaç hafta kendi başlarına dışarı çıkamaz. Çoğu buzağı, diğer minik buzağularla henüz bir-iki günlükken sıkı dostluklar kurar. Bu bağlanmalar genelde annelerine duydukları sevginin tamamlayıcısıdır ama analarını sadece süt emmek ya da yalanmak istediğinde hatırlayan Beyaz Oğlanlar (*bkz.* s. 56) örneğinde olduğu gibi arkadaşlık bağının resmen ana şefkatinin yerini aldığı durumlar da görülür.

Kitapta anlatılan ineklerle buzağuların tamamı büyük bir özgürlüğe sahip oldular ve kapalı ya da açık alanda

olmayı seçmelerine asla engel olunmadı. Besine ve suya da daimi erişimleri vardı.

Hayvanlara uygulanan yersiz sınırlama ve doğal olmayan muamelelerin hiçbiri savunulacak şeyler değildir. Yeterli özgürlük tanınan çiftlik hayvanları rutin ilaç kullanımını ihtiyacını ortadan kaldıran şifalı bitki ve stressiz yaşamsal alışkanlıkları kendileri adına seçebilir. Bizim hayvanlarımız gerçekten ihtiyaç hissettikleri bitkileri ararlar. Sığırlar sonbaharda düzenli aralıklarla böğürtlen toplamaya gider, baharda yeni açmış akdiken yapraklarını ve filizlerini yerler. Fırsat buldukça dişbudak yaprağı ve söğütle beslenirler. Bazıları yabani kekik ve kuzukulağı arayışına girerken, bazıları da yılın belli dönemlerinde ve gebeliğin hangi evresinde olduklarına bağlı olarak, bol miktarda ısırganotu tüketir. Koyunlar tercihen devedikeni ve labada yer. John Clare'in *The Shepherd's Calendar*'da dediği gibi, "Eşek [...] filiz vermiş devedikeni otlamak için hevesle eğilir." Labadalar derin köklü bitkilerdir ve yaprakları sığ köklü bitkilerde bulunmayan önemli bazı mineral ve eser maddeleri barındırır.

Bizler kendi sıhhatleri konusunda karar vermede açık arayla en nitelikli kişilerin hayvanların kendileri olduğuna karar verdik. Bu kitapta yazdıklarım da onların aldıkları kararlar ve kimi sıradan kimi de sıra dışı pek çok vukuatla ilgili gözlemlerim ve öğrendiklerimdir.

Çiftçilerin hayvanlarına karşı açık ve net ahlaki sorumlulukları vardır ama atlanmaması gereken ilginç bir nokta, ekstansif yöntemle yetiştirilmiş hayvanlardan elde